

Mika Luoma-aho

Esa Itkonen (*Tieteessä tapahtuu* 2/2004) esitteli kiinnostavalla tavalla oman näkemyksensä kielen ja politiikan tutkijoiden välisestä työnjaosta kommentissaan Anna Rotkirchin (*Tieteessä tapahtuu* 1/2004) artikkeliin evoluutioteorian merkityksistä sosiaalitieteissä. Voisi kuitenkin olla aiheellista esittää muutama kysymys siitä, mitä tämä kielitieteilijän tekemä työnjako implikoisi politiikan tutkimukselle.

Politiikan tutkimus on perinteisesti ollut hyvin heterogeeninen yhteiskuntatiede. Sen oppihistoria ei ole filosofisesti tai metodologisesti kaventunut ajan kuluessa, vaan pikemminkin leventynyt – tai rikastunut, kuten itse haluaisin asian nähdä. Poliittikatiede tai politologia ei siis nykymuodossaan ole yksi ja yhtenäinen tiede, vaan useiden erilaisten politiikan ilmiöistä kiinnostuneiden ja sitä tutkivien tieteellisten lähestymistapojen joukko. Poliitiikan tutkijan koulutuksen saaneena katson legitiimisti kuuluvani tähän joukkoon. Omat näkemykseni siitä, mitä politiikka on ja miten sitä tutkitaan, voivat olla erilaisia ja vastakkaisiakin muiden kanssa, mutta annan mieluusti kaikkien kukkien kukkia, koska niin (useimmat) muutkin politiikan tutkijat antavat.

Tässä puheenvuorossani en kommentoi Anna Rotkirchin sinänsä varsin mielenkiintoista artikkelia, koska en kovin hyvin tunne tämän keskustelun tematiikkaa. Nähdäkseni artikkelin olisi kuitenkin voinut lukea tekemättä Itkosen johtopäätöstä, että kielen tutkijoiden tulisi tutkia kieltä ja politiikan tutkijoiden jotain muuta kuin kieltä. Nostamalla tämän näkemys-

sen mielipiteensä päättäväksi ajatukseksi tekee Itkonen mielestäni tiedepolitiikkaa, jota minun on politiikan tutkijana vaikeaa olla omista lähökohdistani kommentoimatta. Koska Itkonen kykenee tekemään Rotkirchin laaja-alaisesta artikkelista näin partikulaarin tulkinna ja näinkin pitkälle menevän kannanoton, oletan itse politiikan tutkijana pystyväni tätä kannanottoa kommentoimaan tuntematta sen kummemmin evoluutioteoriaa tai kielitiedettä.

Ihminen myös sosiaalinen olento

Itkonen on eksplisiittisen ilahtunut siitä, että yhteiskuntatieteiden kielellinen käänne alkaa olla ohi. Hän on nähtävästi koko kielitieteellisen yhteisön kanssa seurannut tätä yhteiskuntatieteilijöiden kielen kanssa "vehtaamista" tyrmistyneenä ainakin jo vuodesta 1988, jolloin hän kirjoitti arvioiden Kari Palosen teoksesta *Tekstistä politiikkaan* (ks. Itkonen 1988). Siteeratessaan puheenvuorossaan tätä omaa tekstiään Itkonen pitää ilmeisesti edelleenkin käsittämättömänä ja anteeksiantamattomana sitä, että politiikan tutkijat tutkivat kieltä ja vain kieltä, vaikka maailmassa on todellisiakin asioita: nälänhätää, köyhyyttä ja kuolemaa. Kielen kanssa "vehtaaminen" tällaisessa kivuliaiden tosiasioiden maailmassa on Itkosen mukaan menneen vuosisadan "sairaus", joka tuntuu oireilevan vielä tälläkin vuosisadalla. Itkosen symboliikassa kieltä tutkivat politiikan tutkijat eivät ole pelkästään tieteellisiä amatöörejä vaan myös tieteellinen patologia.

Mielestäni Itkosen ilahtuneisuus vaikuttaa

ennenaikaiselta ainakin politiikkatieteen kohdalla, minkä piirissä tehtävässä laadullisessa tutkimuksessa erilaiset diskurssianalyysit ovat viime vuosina vain kasvattaneet suosiotaan ja vakiintuneet osaksi tieteenalan legitiimiä metodiikkaa niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Luullakseni sama "vehtaaminen" jatkuu myös muissa yhteiskuntatieteissä. Itkonen on mielestäni kuitenkin ymmärtänyt väärin kielen tutkimuksen yhteiskuntatieteissä. Kun yhteiskuntatieteilijät tutkivat kieltä, tai laajemmin ihmisten välistä symbolista kommunikaatiota, he eivät tutki vain kieltä – kuten kielitieteilijät ymmärtääkseni tekevät – vaan yhteiskuntaa sellaisena kuin se kielessä esiintyy tai esitetään. Voidaan jopa kysyä, voidaanko laadullista yhteiskuntatiedettä ylipäättänsä tehdä huomioimatta kieltä? Valittaisiin sitten mikä tahansa käsitys esimerkiksi politiikasta sosiaalisena ilmiönä, olisi sen empiirinen paikallistaminen kielen ulkopuolelle tai siitä millään tavalla riippumattomaksi erittäin hankalaa. On kai totta, että ihminen on biologinen olento, jonka olemusta määrittävät perinnölliset tekijät ja jonka toiminta on vaistonvaraista. Mutta ihminen on kuitenkin myös sosiaalinen olento, joka järjestää ympäristöään antamalla sille kielellisiä merkityksiä. Voidaanko ihmistä tutkia sulkeistamalla se tästä kielellisten merkitysten ympäristöstä?

Vaikka tämä epistemologinen ongelma kyettäisiinkin jotenkin ratkaisemaan, millainen tavoite tällaiselle kielellisestä käänteestä emansipoituneelle yhteiskuntatieteelle voitaisiin asettaa? Nälän, köyhyyden ja kuoleman poistaminen maailmasta on varmasti yhtä tärkeää jokaiselle politiikan tutkijalle niin kuin se on jokaiselle missikandidaatille, mutta millaisella yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella näitä päämääriä voisi tavoitella? Minkälaisia tutkimusasetelmia niiden tavoittelemiseksi voitaisiin rakentaa, mikäli kielessä annetut merkitykset suljettaisiin empiirisen tutkimuksen ulkopuolelle? Siteeraamassaan vuoden 1988 kirja-arviossa Itkonen (1988, 193) suhtautuu skeptisesti Palosen yritykseen harjoittaa politiikan tutkimusta ilman totuuden käsitettä. Väittämästä saa vaikutelman, että politiikan tutkimuksella tulisi lähteä totuudesta tai pyrkiä totuuteen, joka tavalla tai toisella on itsessään substantiaalinen, koska se ei vaadi ketään puhumaan omasta puolestaan. Mikä olisi tämän kielestä puhdistetun tai sen ulkopuolisen sosiaalisuuden substanssia ja miten sitä voitaisiin tutkia? Mikä siinä olisi politiikkaa, ketkä politiikan toimijoita ja mitkä poliittisen toiminnan kohteita?

Toisinajattelua käytäntöjä kritisoimalla

Edward Hallett Carrin (1939) mukaan politiikkatieteessä on ollut kaksi merkittävää historiallista ja filosofista traditiota. Tieteenalan alkuvaiheen utopistit unohtivat olemassa olevan todellisuuden ja kehittivät idealistisia projekteja siitä, miten sotaisasta kansainvälisestä todellisuudesta päästäisiin kansojen väliseen rauhaan. Utopismista emansipoituneet realistit taas keskittyivät olemassa olevan poliittisen todellisuuden kylmään ja säälimättömään analyysiin. Kuten Carr itsekin tiedosti, pelkästään toiselle näistä lähtökohdista perustuva politiikkatiede oli parhaimmillaankin vain karikatyyri, koska kiinnostus politiikan ilmiöön ei koskaan lähtenyt vain siitä, miten asiat ovat, vaan myös siitä, miten asioiden pitäisi olla.

Ihan varmasti on olemassa ihmisiä, jotka oikeasti kuolevat sodissa, näkevät nälkää ja köyhtyvät muiden ihmisten kustannuksella, enkä voi enkä halua kiistää heidän olemassaoloaan millään sosiaalisella konstruktiolla. Mutta en tiedä kuinka saisin sodat loppumaan ja köyhyyden ja nälän poistumaan maailmasta, enkä varsinkaan tiedä kuinka auttaisin Itkosen (1988, 194) mukaan henkitorissaan tai jopa kuolemaisillaan olevia ideologioita ja kulttuureita. Osaan kuitenkin tehdä tulkintoja siitä, kuinka näitä ja muitakin ongelmia ja niiden ratkaisuja esitetään kielessä ja siitä mistä historiallisista konteksteista nämä esitykset nousevat, kenen etuja ne voivat palvella ja minkälaisia seurauksia niillä voi olla. Katson voivani tehdä näitä tulkintoja lähtemättä Objektiiivisesta Totuudesta tai päätyttä Absoluuttiseen Oikeaan. Tekemällä tulkintojani ja kritisoimalla niiden luomaa sosiaalista todellisuutta osallistun toisinajatteluun, joka mielestäni määritelmän mukaan palvelee sitä, miten pitäisi olla. Näissä oloissa on käsittämätöntä, että jotkut kielitieteilijät haluavat rajata kielen politiikan tutkimuksen ulkopuolelle.

KIRJALLISUUTTA

- Carr, Edward Hallett (1939): *The Twenty Years Crisis, 1919-1939*. London: Macmillan.
 Itkonen, Esa (1988): "Kielen vankina". *Politiikka* 3/1988.
 Itkonen, Esa (2004): "Darwinismista kielitieteessä". *Tieteessä tapahtuu* 2/2004.
 Rotkirch, Annan (2004): "Kehykset vai korttipakka: Evoluutiotorian merkityksistä sosiaalitieteissä". *Tieteessä tapahtuu* 1/2004.

Kirjoittaja on Lapin yliopiston kansainvälisten suhteiden yliassistentti.